

A Schrijfterminologie

Blad 1 van 2

Activeren

De lezer aansporen om iets te doen of actie te ondernemen, bijvoorbeeld deelnemen, kopen, stemmen of helpen.

Analyseren

Hoofdgedachten of specifieke punten beschrijven, aantonen hoe ze met elkaar samenhangen en waarom ze belangrijk zijn.

Becommentariëren

Een onderwerp bespreken, kritisch bespreken of toelichten.

Beredeneren

Een logisch onderbouwde gedachtegang verwoorden. Stap voor stap laten zien hoe je tot een conclusie komt.

Beschouwen

Een onderwerp van verschillende kanten bekijken en uitleggen hoe die standpunten zich tot elkaar verhouden, zodat de lezer erover kan nadenken of zich een eigen mening kan vormen.

Beschrijven

Een beeld in woorden schetsen van een ding, persoon, situatie of reeks gebeurtenissen. Details geven met inzet van de vijf zintuigen: zien, horen, ruiken, voelen en proeven.

Bespreken

Ideeën of meningen verwoorden of het onderwerp belichten vanuit verschillende invalshoeken.

Definiëren

De betekenis geven van een woord of begrip.

Evalueren

Een onderbouwd oordeel geven over een onderwerp, gebeurtenis of standpunt, waarbij je zowel sterke als zwakke kanten benoemt.

Formuleren

Iets onder woorden brengen.

Illustreeren

Iets uitleggen aan de hand van voorbeelden.

Interpreteren

Een betekenis of bedoeling van iets afleiden (bijvoorbeeld een bron, een tekst) en uitleggen hoe je tot die uitleg komt.

In verband brengen (met)

Aantonen hoe zaken met elkaar samenhangen of hoe het ene het andere veroorzaakt.

Kritisch beoordelen

Een onderwerp evalueren op basis van sterke en zwakke punten.

Ontwikkeling weergeven (van)

Laten zien hoe iets zich in de tijd of in een tekst stap voor stap ontwikkelt.

Opiniëren

Een persoonlijke mening geven over een onderwerp en die toelichten met argumenten of voorbeelden, zonder de lezer te willen overtuigen.

Opsommen

Zaken of stappen één voor één benoemen.

A Schrijfterminologie

Blad 2 van 2

Overtuigen

De lezer proberen over te halen om een mening te delen of een standpunt te accepteren, met argumenten en voorbeelden ter ondersteuning.

Samenvatten

Kort de hoofdpunten weergeven.

Tegenoverstellen

Verwoorden hoe zaken van elkaar verschillen.

Toelichten

Iets verduidelijken of begrijpelijk maken door uitleg, voorbeelden of extra informatie te geven, zodat de lezer het beter kan begrijpen.

Uiteenzetten

Feiten, gegevens of uitleg over een onderwerp geven om de lezer iets te laten weten of begrijpen. Het doel is kennis overdragen zonder te proberen de lezer te overtuigen.

Uitleggen

Iets duidelijk maken of interpreteren.

Verdedigen

Geldige redenen geven voor waarom een idee belangrijk is; een standpunt onderbouwen met feiten.

Vergelijken

Verwoorden waarin zaken op elkaar lijken.

B Afkortingen en symbolen

Afkortingen

Afkorting	Betekenis
bv.	bijvoorbeeld
bijv.	bijvoorbeeld
blz.	bladzijde
d.w.z.	dat wil zeggen
enz.	enzovoort
evt.	eventueel
fig.	figuur (grafiek/illustratie)
hfdst.	hoofdstuk
i.v.m.	in verband met
m.b.v.	met behulp van
max.	maximaal
min.	minimaal
o.a.	onder andere
t.o.v.	ten opzichte van

Maanden:

jan., feb., mrt., apr., mei, jun., jul.,
aug., sep., okt., nov., dec.

Dagen:

ma, di, wo, do, vr, za, zo

Eenheden / metingen:

cm, m, km, kg, l, °C

Plaatsen / landen:

NL, EU, VK, VS

Symbolen

Symbool	Betekenis
/	of, scheiding
&	en
+	en, optelling
↑	toename, stijging
↓	afname, daling
—	min, zonder
±	ongeveer, plusminus
≈	ongeveer
>	groter dan
<	kleiner dan
=	is, is hetzelfde als, betekent, is gelijk aan
≠	is niet hetzelfde als, betekent niet, past/hoort niet bij
%	procent
€	euro
nr	nummer
★	belangrijk / let op
→	leidt tot / gevolg
@	bij (locatie), aan/voor (persoon)
¶	alinea
?	onduidelijk

C Overzicht tekstverbanden en signaalwoorden

Tijd en volgorde I

• eerst	• na(dat)
• daarna	• eerder
• toen	• later
• dan	• tot slot
• ook	• ten slotte
• bovendien	• vervolgens
• ten eerste ...,	• verder
ten tweede ...,	• intussen, onderwijl
ten derde ...	• uiteindelijk
• voor(dat)	• zodra

Tijd en volgorde II

• aanvankelijk	• bovendien
• voorheen	• tegelijkertijd
• van tevoren	• intussen
• vooraf	• onderwijl
• voorafgaand aan	• tijdens
• nu	• gedurende
• momenteel	
• uiteindelijk	
• op het laatst	
• tevens	

Conclusie/gevolg

• daarom	• uiteindelijk
• daardoor	• tot slot
• dus	• kortom
• concluderend	• hieruit volgt dat
• samenvattend	• om die reden
• als (een) gevolg	• vandaar
(daarvan)	• derhalve
• dientengevolge	• zo

Toelichting/voorbeeld

• zo	• ter illustratie (van)
• zoals	• in het bijzonder
• bijvoorbeeld*	• denk aan
• als voorbeeld	• stel je voor
• een treffend voorbeeld	• ter verduidelijking
(zijn van)	• om te laten zien dat/
• bij wijze van spreken*	hoe

Reden/oorzaak/verklaring

• want	• waardoor*
• immers*	• ten gevolge van
• namelijk*	• doordat
• aangezien	• met als gevolg dat
• opdat	• zodoende
• zodat*	• met als doel (om)
• omdat	• ... heeft/had tot doel
• daardoor	om ...

Tegenstelling

• maar	• in plaats daarvan
• toch	• integendeel
• tenzij	• een andere zienswijze
• echter*	• daarentegen
• hoewel	• enerzijds ...
• ook al	anderzijds ...
• in tegenstelling tot	• desondanks
• aan de andere kant	• (desal)niettemin

Nadruk

• bovendien	• bovenal	• nadrukkelijk	• vanzelfsprekend
• vooral	• het belangrijkste	• duidelijk	• nota bene (NB)
• met name	• voornamelijk	• ongetwijfeld	
• in het bijzonder	• met nadruk	• zeker	

Let erop dat bij sommige voegwoorden en signaalwoorden de woordvolgorde van de bijzin verandert.

* Een aantal woorden kan in het Nederlands niet als start van de zin gebruikt worden, of staat bij voorkeur niet aan het begin van een zin.

D Redactiesymbolen voor leerlingen

Symbol	Betekenis
V of Λ	Voeg ... in/toe (bijv. letter, woord of leesteken)
.	Voeg een punt toe
#	Spatie
¶	Nieuwe alinea
X ¶	Geen nieuwe alinea
kl. letter	Kleine letter
H. letter	Hoofdletter
~~~~~ of —	Verwijder dit woord/teken
↻	Omdraaien
← of →	Verplaats naar links of rechts
⌢	Samenvoegen

E Checklist voor leerlingen: reviseren en corrigeren

Opbouw volgens het alinea- of tekstschema

1. Staat je kernzin of hoofdgedachte er duidelijk in? _____
2. Heb je één van de drie strategieën gebruikt voor je kernzin? _____
3. Staan de deelonderwerpen en/of ondersteunende details in de beste volgorde? _____
4. Ondersteunen de details je kernzin? _____
5. Vat je slotzin (of slotalinea) de kernzin (of inleidende alinea) goed samen? _____
6. (Voorbereidend) tekstschema: ondersteunen alle deelonderwerpen je hoofdgedachte? _____

Zinnen verbeteren

1. Heb je verschillende soorten mededelende zinnen gebruikt? _____
2. Heb je onderschikkende voegwoorden gebruikt? _____
3. Heb je *maar*, *want* of *dus* gebruikt? _____
4. Heb je zinnen op een correcte manier verbonden? _____
5. Heb je zinnen uitgebreid? _____
6. Heb je signaalwoorden gebruikt? _____
7. Is je woordkeuze levendig? _____
8. Is je woordkeuze passend? _____

Fouten verbeteren

1. Heb je je doorlooptzinnen verbeterd? _____
2. Heb je de fragmenten omgeschreven naar hele zinnen? _____
3. Heb je je spelfouten verbeterd? _____
4. Is je interpunctie correct? _____
5. Heb je de hoofdletters goed gebruikt? _____
6. Heb je gelet op de juiste werkwoordstijd en op enkelvoud/meervoud? _____
7. Heb je woorden, uitdrukkingen of ideeën die je onnodig herhaalde, verwijderd en/of vervangen? _____
8. Heb je woorden, uitdrukkingen of ideeën die niet relevant zijn, weggehaald en/of vervangen? _____

F Beoordelingschecklists voor schrijfvaardigheid

Blad 1 van 6

Checklist schrijfbeoordeling – Alineaschema				
Leerling:	Datum:		Groep:	
Criteria	Ja	I.o.*	Nee	Opmerkingen
Kernzin geschreven met één van de drie strategieën: ☐ zinstype ☐ onderschikkend voegwoord ☐ bijstelling				
Details als aantekeningen genoteerd				
Details in logische volgorde geplaatst				
Drie tot vier ondersteunende details toegevoegd				
Slotzin geschreven met één van de drie strategieën: ☐ zinstype ☐ onderschikkend voegwoord ☐ bijstelling				

* In ontwikkeling

F Beoordelingschecklists voor schrijfvaardigheid

Blad 2 van 6

Checklist schrijfbeoordeling – Alinea (op basis van alineaschema)				
Leerling:	Datum:		Groep:	
Criteria	Ja	I.o.*	Nee	Opmerkingen
Alinea volgt het alineaschema				
Alinea bevat een kernzin				
Elke zin ondersteunt de kernzin				
Zinsstrategieën gebruikt: ☐ zinsuitbreiding ☐ want, maar, dus ☐ onderschikkende voegwoorden ☐ bijstellingen ☐ signaalwoorden				
Alinea bevat een slotzin				
Gecorrigeerd op: ☐ fragmenten ☐ doorlooptzinnen ☐ spelling ☐ hoofdletters ☐ werkwoordstijden ☐ enkelvoud/meervoud ☐ herhaling ☐ irrelevante informatie				

* In ontwikkeling

F Beoordelingschecklists voor schrijfvaardigheid

Blad 3 van 6

Checklist Schrijfbeoordeling – Voorbereidend tekstschema				
Leerling:	Datum:		Groep:	
Criteria	Ja	I.o.*	Nee	Opmerkingen
Helder geformuleerde hoofdgedachte				
Deelonderwerpen ingevuld				
Details als aantekeningen genoteerd				
Details in juiste volgorde gezet				
Minstens drie ondersteunende details opgenomen				
Slotzin geformuleerd				

* In ontwikkeling

F Beoordelingschecklists voor schrijfvaardigheid

Blad 4 van 6

Checklist Schrijfbeoordeling – Langere tekst (op basis van voorbereidend tekstschema)				
Leerling:	Datum:		Groep:	
Criteria	Ja	I.o.*	Nee	Opmerkingen
Tekst volgt het voorbereidend tekstschema				
Tekst bevat een hoofdgedachte				
Elke alinea bevat een kernzin				
Elke alinea ondersteunt de hoofdgedachte				
Variatie in zinsstrategieën toegepast: ☐ zinsuitbreiding ☐ want, maar, dus ☐ onderschikkende voegwoorden ☐ bijstellingen				
Signaalwoorden correct gebruikt				
Tekst bevat een slotzin				
Gecorrigeerd op: ☐ fragmenten/doorlooptzinnen ☐ spelling ☐ hoofdletters ☐ werkwoordstijd ☐ enkelvoud/meervoud ☐ herhaling ☐ irrelevante informatie				

* In ontwikkeling

F Beoordelingschecklists voor schrijfvaardigheid

Blad 5 van 6

Checklist Schrijfbeoordeling – Tekstschema				
Leerling:	Datum:		Groep:	
Criteria	Ja	I.o.*	Nee	Opmerkingen
Hoofdgedachte geformuleerd				
Inleiding en slot volgens A-S-H en H-S-A opgebouwd				
Deelonderwerpen ingevuld				
Deelonderwerpen in juiste volgorde gezet				
Details als aantekeningen genoteerd				
Details in juiste volgorde gezet				
Minstens drie tot vier ondersteunende details opgenomen				

* In ontwikkeling

F Beoordelingschecklists voor schrijfvaardigheid

Blad 6 van 6

Checklist Schrijfbeoordeling – Langere tekst (op basis van tekstschema)				
Leerling:	Datum:		Groep:	
Criteria	Ja	I.o.*	Nee	Opmerkingen
Tekst volgt het tekstschema				
Elke alinea bevat een kernzin				
Elke alinea ondersteunt de hoofdgedachte				
Zinsstrategieën gebruikt (aankruisen wat van toepassing is): ☐ zinsuitbreiding ☐ want, maar, dus ☐ onderschikkende voegwoorden ☐ bijstellingen				
Signaalwoorden correct gebruikt				
Effectieve inleiding geschreven: ☐ algemene uitspraak ☐ specifieke uitspraak ☐ hoofdgedachte				
Effectieve conclusie geschreven: ☐ herformuleert hoofdgedachte ☐ specifieke uitspraak ☐ algemene uitspraak				
Gecorrigeerd op (aankruisen wat van toepassing is): ☐ fragmenten ☐ doorlooppzinnen ☐ spelling ☐ hoofdletters ☐ werkwoordstijden ☐ enkelvoud/meervoud ☐ herhaling				

* In ontwikkeling

G Alineaschema

Naam: _____ Datum: _____

Kernzin: _____

_____

_____

1. ....

2. ....

3. ....

(4.) ....

Slotzin: _____

_____

_____

H Alineaschema (boekverslag)

Naam: _____ Datum: _____

Kernzin (vermeld titel en schrijver): _____

_____

_____

Samenvatting van het boek:

1. ....

2. ....

3. ....

(4.) ....

Slotzin: _____

_____

_____

I Samenvattingszin

Naam: _____ Datum: _____

Wie/wat? .....

(Deed/doet) wat? .....

Wanneer? .....

Waar? .....

Waarom? .....

Hoe? .....

Samenvattingszin: _____

J Hulpschema (2 alinea's)

Naam: _____ Datum: _____

Onderwerp: _____

Hoofdgedachte: _____

_____

Kernzin: _____

_____

1. ....

2. ....

3. ....

(4.) ....

Kernzin: _____

_____

1. ....

2. ....

3. ....

(4.) ....

Slotzin: _____

_____

K Hulpschema (3 alinea's)

Naam: _____ Datum: _____

Onderwerp: _____

Hoofdgedachte: _____

Kernzin: _____

1. _____

2. _____

3. _____

(4.) _____

Kernzin: _____

1. _____

2. _____

3. _____

(4.) _____

Kernzin: _____

1. _____

2. _____

3. _____

(4.) _____

Slotzin: _____

L Voorbereidend tekstschema (3 alinea's)

Naam: _____ Datum: _____

Onderwerp: _____

Hoofdgedachte: _____

Deelonderwerp	Details
¶ 1	....
¶ 2	....
¶ 3	....

Slotzin: _____

M Voorbereidend tekstschema (4 alinea's)

Naam: _____ Datum: _____

Onderwerp: _____

Hoofdgedachte: _____

Deelonderwerp	Details
¶ 1	....
¶ 2	....
¶ 3	....
¶ 4	....

Slotzin: _____

N Voorbereidend tekstschema (5 alinea's)

Naam: _____ Datum: _____

Onderwerp: _____

Hoofdgedachte: _____

Deelonderwerp	Details
¶ 1	....
¶ 2	....
¶ 3	....
¶ 4	....
¶ 5	....

Slotzin: _____

○ Tekstschema (3 alinea's)

Naam: _____ Datum: _____

Onderwerp: _____

Hoofdgedachte: _____

Deelonderwerp	Details
¶ 1 Inleiding	....
¶ 2	....
¶ 3 Conclusie	....

P Tekstschema (4 alinea's)

Naam: _____ Datum: _____

Onderwerp: _____

Hoofdgedachte: _____

Deelonderwerp	Details
¶ 1 Inleiding	....
¶ 2	....
¶ 3	....
¶ 4 Conclusie	....

Q Tekstschema (5 alinea's)

Naam: _____ Datum: _____

Onderwerp: _____

Hoofdgedachte: _____

Deelonderwerp	Details
¶ 1 Inleiding	....
¶ 2	....
¶ 3	....
¶ 4	....
¶ 5 Conclusie	....

R Tekstschema (boekverslag)

Naam: _____ Datum: _____

Onderwerp: _____

Hoofdgedachte: _____

Deelonderwerp	Details
¶ 1 Inleiding	....
¶ 2 Samenvatting boek	....
¶ 3 Mening	....